

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону про внесення змін до статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (щодо окремих аспектів визначення застави при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою)
(реєстр. № 5210 від 3 жовтня 2016 року)**

Комітет з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 8 лютого 2017 року (протокол № 55) на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (щодо окремих аспектів визначення застави при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою) (реєстр. № 5210 від 3 жовтня 2016 року) (далі – Законопроект), поданий народними депутатами України Вінником І.Ю., Кривенком В.В.

Згідно із пояснювальною запискою Законопроект розроблено з метою удосконалення положень Кримінального процесуального кодексу України щодо визначення такого запобіжного заходу як застава при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою задля унеможливлення використання існуючих законодавчих механізмів для уникнення кримінальної відповідальності.

Для досягнення зазначеної мети вносяться відповідні зміни до статті 183 Кримінального процесуального кодексу України, якими пропонується доповнити перелік обставин, за наявності яких слідчий суддя, суд на свій розсуд вирішує питання щодо необхідності визначення застави.

Прийняття вказаного Законопроекту, за твердженням авторів, дозволить удосконалити законодавче регулювання застосування застави, забезпечити невідворотність покарання винних осіб та підвищити ефективність досудового розслідування.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з наступного.

У Конституції України визначається, що Україна є правовою державою (стаття 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (стаття 3).

Відповідно до Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість; ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом; у разі нагальної необхідності запобігти злочинів чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом (частини перша - третя статті 29 Конституції України).

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (стаття 62 Конституції України).

Виключно законами України визначаються, зокрема: права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури (пункти 1, 14 частини першої статті 92 Конституції України).

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України положення статті 29 Конституції України визначають затримання, арешт і тримання під вартою як примусові заходи, що обмежують право на свободу та на особисту недоторканність особи і можуть застосовуватися тільки на підставах та в порядку, встановлених законом (Рішення Конституційного Суду України № 17-рп/2010 від 29 червня 2010 року).

Зважаючи на зазначене, а також на те, що Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України), запропоновані Законопроектом зміни до чинного законодавства базуються на наведеній конституційно-правовій основі.

Наведені вище норми статей 29, 62 Конституції України цілком кореспондуються з чинними міжнародними договорами (згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), які відповідно до частини першої статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України.

Основними міжнародними актами, які регламентують порядок тримання під вартою, є Загальна декларація прав людини (1948 року), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 року), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 року), Конвенція ООН проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження та покарання (1984 року) тощо.

Зокрема, стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) гарантує право кожного на свободу та особисту

недоторканність, пункт 1 (підпункт «с») цієї статті дозволяє законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення.

Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання (пункт 3 статті 5 Конвенції).

У зв'язку з цим, слід констатувати, що запропоновані Законопроектом зміни не повною мірою узгоджуються з нормами Конвенції та прецедентною практикою Європейського суду з прав людини.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини тримання під вартою може бути виправдане в кожному випадку, якщо існують конкретні вказівки на справжні інтереси суспільства, які, попри презумпцію невинуватості, переважають правило поваги до особистої свободи. Будь-яка система обов'язкового тримання під вартою є сама по собі несумісною з пунктом 3 статті 5 Конвенції. (Рішення Європейського суду у справі «Ілійков проти Болгарії» від 26 липня 2001 року (*Ilijkov v. Bulgaria*, № 33977/96, п. 84).

У своїй позиції, викладеній у Рішенні у справі «Калашников проти Росії» від 15 липня 2002 року (*Kalashnikov v. Russia*, №47095/99, п. 116), Європейський суд з прав людини наголосив, що «існування обґрунтованої підозри про участь особи у злочині хоча і може розглядатися як належний критерій, але сам по собі не може бути підставою тривалого тримання під вартою».

У пункті 83 Рішення у справі «Осаковський проти України» від 17 липня 2014 року (*Osakovskiy v. Ukraine*, заява № 13406/06) Європейський суд з прав людини зазначив, що «суд часто встановлював порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у випадках, коли національні суди продовжували тримання заявника під вартою, посиляючись в основному на тяжкість обвинувачень та використовуючи стереотипні формулювання, навіть не розглядаючи конкретних фактів або можливості застосування альтернативних запобіжних заходів (див., наприклад, рішення у справах «Харченко проти України» (*Kharchenko v. Ukraine*), заява № 40107/02, пп. 80-81, від 10 лютого 2011 року; «Третьяков проти України» (*Tretyakov v. Ukraine*), заява № 16698/05, п. 59, від 29 вересня 2011 року». У цій справі також було визнано порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

Рекомендацією Res (2006) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасникам щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань (прийнята Комітетом Міністрів 27 вересня 2006 року на 974-й зустрічі заступників міністрів) визначено Правила застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань.

Зокрема, пунктом 7 зазначених Правил визначено, що особа може триматися під вартою, лише коли наявні усі із наступних умов:

а. є розумна підозра, що він чи вона вчинила правопорушення; та

b. є вагомі підстави вважати, що у разі звільнення він чи вона (i) втече, або (ii) вчинить серйозне правопорушення, або (iii) втручатиметься у відправлення правосуддя, або (iv) становитиме серйозну загрозу громадському порядку; та
c. немає жодної можливості застосувати альтернативний захід, щоб запобігти небезпекам, вказаним у пункті b.; та
d. цей захід є складовою процесу кримінального судочинства.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (щодо окремих аспектів визначення застави при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою) (реєстр. № 5210 від 3 жовтня 2016 року), поданий народними депутатами України Вінником І.Ю., Кривенком В.В., не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

A handwritten signature in blue ink, consisting of several fluid, overlapping strokes that form a complex, abstract shape. The signature is positioned between the text 'Голова Комітету' on the left and 'Р.П. КНЯЗЕВИЧ' on the right.

Р.П. КНЯЗЕВИЧ